

Наталія Олександрівна Шевченко,
*доктор наук з державного управління, доцент,
завідувачка кафедри публічного управління та права
КЗВО «ДАНО» ДОР»*

Майя Миколаївна Хитько,
*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та права
КЗВО «ДАНО» ДОР»*

РОЛЬ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проаналізовано поняття «стейкхолдер» та особливості поняття «стейкхолдери» освітніх програм ЗВО. Визначено необхідність процесу аналізу стейкхолдерів з метою оцінки їх впливу на успішність діяльності організації, а також специфіку побудови взаємовідносин закладу вищої освіти зі стейкхолдерами. На основі аналізу «Положення про стейкхолдерів освітніх програм» спеціальностей НТУ «Дніпровська політехніка» висвітлено вплив стейкхолдерів на якість освітніх програм.

**N. O. Shevchenko,
M. M. Khytko**

THE ROLE OF STAKEHOLDERS IN THE QUALITY ASSURANCE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION

The concept of "stakeholder" and features of the concept of "stakeholders" of educational programs of higher education institutions are analyzed. The necessity of the process of analysis of stakeholders in order to assess their impact on the success of the organization, as well as the specifics of building relationships between higher education institutions and stakeholders. Based on the analysis of the «Regulations on stakeholders of educational programs» of the specialties of the Dnipro University of Technology the impact of stakeholders on the quality of educational programs is highlighted.

Постійний розвиток організацій залежить від внутрішнього середовища (потенціалу) і від зовнішнього оточення та факторів, що на них впливають. Тому, необхідно діагностувати зовнішнє середовище та його представників, щоб нівелювати негативний вплив та посилити позитивний ефект від взаємодії. Вивчення зацікавленості різних груп в діяльності організації є актуальним завданням, вирішення якого дозволить організаціям розвиватися. Не стоять осторонь і сучасні заклади вищої освіти. Вони знаходяться в центрі перетину інтересів і цілей різних груп зацікавлених сторін (стейкхолдерів), які можуть або доповнювати, або перешкоджати один одному.

Протягом останніх років в академічних дослідженнях зарубіжних учених все більше уваги приділяється теорії зацікавлених сторін. Починаючи з середини 1980-х років дана теорія помітно впливає на стиль і методи управління, корпоративну культуру і стратегії більшості компаній світу. Теорія зацікавлених сторін покладена в основу переважної більшості популярних концепцій управління, в тому числі і управління якістю. Одним із перших ідею врахування інтересів зацікавлених сторін в управлінні компаніями сформулював відомий економіст Р. Фрімен у 1984 р., який доводив, що стратегічне управління фірмами приватного сектору може бути набагато ефективнішим і результативнішим, якщо менеджери почнуть враховувати інтереси різних зацікавлених сторін [1].

Зацікавленою стороною (стейкхолдером), за визначенням Фрімена, може бути будь-яка група чи особа, яка сама може впливати на досягнення цілей організації і на яку впливає досягнення цілей організації [1]. Отже, всі групи чи особи, які мають відношення до організації, є зацікавленими сторонами, а керівництво організації має враховувати інтереси не тільки працівників організації, але й інших груп осіб та організацій. Це і є визначальною рисою теорії зацікавлених сторін. Практична цінність теорії зацікавлених сторін може бути відчутною лише тоді, коли правильно визначено склад зацікавлених сторін, співвідношення інтересів, розроблено систему вимірювання та оцінки взаємного впливу різних сторін. З точки зору теорії зацікавлених сторін, будь-яка організація, включаючи заклади вищої освіти (ЗВО), існує для задоволення потреб усіх зацікавлених сторін, і це є їх основною метою. Якщо ЗВО не орієнтований у своїй діяльності на інтереси зацікавлених сторін, він навряд чи може розраховувати на розвиток. Отже, насамперед необхідно встановити суть інтересів стейкхолдерів та оцінити їх вплив на якість освітніх програм.

Необхідність визначення груп стейкхолдерів та вивчення їх інтересів пояснюється тим, що інтереси різноманітних груп мають різний вектор спрямування, і їх неврахування може призвести до конфлікту. Вплив кожної з визначених груп може мати різну силу та значимість для організації.

Кожна організація визначає своїх власних стейкхолдерів, їх очікування і побажання та проводить аналітичні дослідження в цій сфері. Під аналізом стейкхолдерів розуміється процес, за допомогою якого можна визначити та оцінити важливість ключових груп людей або організацій, які здатні вплинути на успішність діяльності

організації. Інструменти аналізу стейкхолдерів передбачають використання матричних методів (матриця стейкхолдерів), візуалізацію через карту зацікавлених сторін (Stakeholder's Map) тощо [2].

Наприклад створення карти Stakeholder's Map включає чотири етапи:

1. Ідентифікація – окреслення актуальних груп, організацій, інститутів стейкхолдерів.
2. Аналіз – дослідження інтересів, поглядів і діяльності.
3. Візуалізація – візуальна ілюстрація стейкхолдерів і їх зв'язку з важливими питаннями та цілями організації.
4. Пріоритезація – вибір ключових стейкхолдерів, які найкраще відповідали б важливим питанням, визначеним на попередньому етапі [3].

Науковцями в галузі освіти встановлено, що управління якістю освіти має зосереджуватися на побудові мереж та стратегічних альянсів між багатьма зацікавленими сторонами: тими, хто надає освітні послуги, тими хто їх споживає, тими хто фінансує, та тими, хто отримує користь від якісної освіти. Тобто стейкхолдери освітніх програм ЗВО – це особи або організації які зацікавлені у якісній підготовці фахівців цим закладом. Це перш за все роботодавці, випускники, представники органів державної та місцевої влади, громадські організації тощо. Також серед зацікавлених сторін у сфері освіти виділимо зовнішніх – сім'я, бізнес, соціум, держава та внутрішніх – профільне відомство, керівний склад закладу освіти, студенти, науково-педагогічний корпус. Центральним суб'єктом освітніх відносин, на які має орієнтуватися система освіти, виступає людина, яка одночасно є ключовим стейкхолдером.

Апріорі всі стейкхолдери зацікавлені в якісній освіті, яка забезпечує конкурентоспроможність та суб'єктний потенціал кожного з них. Для держави вигідність якісної освіти полягає у патріотичному вихованні, компетентнісній підготовці громадян та їх толерантності, знятті соціальної напруги, подоланні проблем безробіття; для бізнесу – у формуванні активного споживача на ринку благ та компетентного фахівця на ринку праці, можливості самозайнятості; для соціуму як локальної соціальної мережі – у збереженні цінностей мікроцивілізації, досягненні загальної мети без владних відносин; для ЗВО – у збереженні чи розширенні контингенту студентів, отже, фінансовій незалежності та високому рейтингу тощо [4].

Вивченню специфіки побудови взаємовідносин закладу вищої освіти з такими інституціями як стейкхолдери присвячено наукові праці як вітчизняних так і закордонних вчених. Зокрема, оцінка впливу різних груп стейкхолдерів на вищу освіту в Україні проведена А. І. Шаровим [5], який зазначає, що їх цілі носять досить стабільний характер, оскільки об'єктивно обумовлені життєвими, конституційними або програмними установками відповідних фізичних чи юридичних осіб, їх формальних або неформальних спільнот. На сьогоднішній день вітчизняне законодавство не надає визначення категорії «стейкхолдер» і не представляє конкретні підходи щодо регулювання відносин з ними у сфері вищої освіти. Тому в умовах відсутності будь-яких державно визначених рекомендацій, керівництво закладу вищої освіти вимушене самостійно розробляти принципи та стратегічні пріоритети співпраці зі стейкхолдерами відповідно до концепції розвитку. Українські дослідники О. Грішнова та С. Бех розробили карту стейкхолдерів для університетів [6].

Карта інтересів стейкхолдерів для університетів

Внутрішні стейкхолдери	
Студенти	Отримання якісної освіти, саморозвиток та сприятливі умови навчання
Викладачі	Можливість підвищення кваліфікації, розвитку наукових інтересів. Матеріальне і технічне забезпечення, гарантії зайнятості.
Співробітники	Гідні умови праці, матеріальне забезпечення, гарантії зайнятості.
Зовнішні стейкхолдери	
Суспільство в цілому	Удосконалення майбутнього суспільства шляхом соціалізації студентів.
Батьки студентів	Відкриття перспектив для дітей, збереження їх фізичного і морального здоров'я.

Абітурієнти	Відкритість та доступність інформації, прозорість конкурсів
Підприємці	Підготовка спеціалістів високої кваліфікації
Місцеві громади	Збереження природи та розвиток соціальної інфраструктури
Постачальники	Прозорість закупівель

Завданнями стейкхолдерів можуть бути: визначення пріоритетних напрямків запровадження інновацій в навчанні; сприяння проходженню різних видів практик здобувачами освіти; надання пропозицій щодо покращення якості теоретичної та практичної підготовки здобувачів вищої освіти, розвитку необхідних компетентностей тощо. Стейкхолдери в закладі вищої освіти можуть впливати на: прозорість освітнього процесу; організацію вступної кампанії; оптимізацію і вдосконалення інформаційних ресурсів (бібліотеки, дистанційного середовища для навчання, офіційного веб-сайту ЗВО тощо); покращення роботи сервісів закладу освіти (відділ внутрішнього забезпечення якості вищої освіти, органи студентського самоврядування, вчена рада закладу освіти тощо); зв'язок з потенційними роботодавцями, організацію та рівень працевлаштування випускників; створення груп сприяння академічній доброчесності, комісій з питань етики та академічної доброчесності, розвитку студентських організацій, гуртків, секцій, товариств тощо; розробку, моніторинг, періодичний перегляд освітніх програм спеціальностей та їх зміст; оцінку якості професорсько-викладацького складу (професійні характеристики, педагогічна діяльність, науково-дослідна, навчально-методична та організаційна робота, міжнародна мобільність); вибір технологій і методів викладання навчальних дисциплін; якість методичного забезпечення навчальних дисциплін; якість і об'єктивність оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти щодо компетенцій, зазначених в освітній програмі; якість матеріально-технічної бази спеціальності; якість процесу набуття практичного досвіду здобувачами вищої освіти; якість наукової роботи та можливість участі здобувачів вищої освіти у процесах академічної мобільності, наукових проектах, конференціях, публікаціях тощо.

В Положенні про стейкхолдерів освітніх програм спеціальностей Дніпровської політехніки визначено, що зовнішні стейкхолдери залучаються для проведення експертної оцінки якості освітніх програм спеціальностей з підприємств та установ, де застосовуються інновації в технології, управлінні та економічній діяльності, а студенти проходять виробничу практику. Вплив стейкхолдерів на якість освітніх програм здійснюється через роботу у факультетських секціях і надання пропозицій щодо їх відповідності нормативним документам з освіти та сучасних позитивних тенденцій у сфері виробництва та економіки до Вченої ради факультету. Стейкхолдери рецензують освітні програми спеціальностей в частині фахової підготовки, але не втручаються в процедури здійснення освітнього процесу та академічної складової щодо формування результатів навчання з інтегральної та загальноосвітніх компетенцій здобувачів вищої освіти. Також в положенні представлено інструментарій впливу стейкхолдерів на забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Зазначено, що вплив стейкхолдерів на забезпечення якості освітньої діяльності може здійснюватися: через участь в адміністративних структурах на рівні університету та деканату (Наглядова та Вчена рада університету, вчена рада факультету, приймальна комісія, стипендіальна комісія, конференція трудового колективу, комісія з питань поселення в гуртожиток, тощо); через органи студентського самоврядування; колективно (ініціативні групи, академічні групи, академічний потік); індивідуально. Вивчення пропозицій внутрішніх стейкхолдерів щодо покращення якості вищої освіти в університеті може здійснюватися через: опитування, репрезентативне опитування; анкетування; дискусію; публічні виступи; скриньки для пропозицій; відкриті форуми з учасниками освітнього процесу, тощо [7].

Отже, в умовах інтенсивного розвитку і реформування системи освіти України, якість вищої освіти залежить від грамотно вибудованої взаємодії з зовнішніми і внутрішніми стейкхолдерами, оскільки зовнішнє середовище формує соціальне замовлення, а внутрішнє середовище є його ресурсним потенціалом. Розуміння і врахування очікувань, інтересів і потреб різних груп стейкхолдерів – це обов'язкова умова надання якісних освітніх послуг і підвищення якості вищої освіти взагалі.

Список використаних джерел

1. *Freeman R.E.* Strategic management: A stakeholder approach. – Boston: Pitman, 1984.
2. *Смачило В.В., Колмакова О.М., Коломієць Ю.В.* Процедура аналізу стейкхолдерів підприємства / Економіка та суспільство, 2017, вип. № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua/journal-12/19-stati-12/1334-smachilo-v-v-kolmakova-o-m-kolomiets-yu-v>.
3. *Чепак В. П.* Університет як стейкхолдер-компанія: потреба чи необхідність? / В. П. Чепак // Новий Колегіум. – 2017. – № 1. – С. 14-17. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NovKol_2017_1_6.
4. *Савицька Н. Л.* Інституціональні проблеми взаємодії стейкхолдерів у вищій освіті / Н. Л. Савицька // Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації [Текст] : зб. наук. ст. учасників Шостої Всеукр. наук.-практ. конф. – Полтава : Скайтек, 2015. – С. 48–52
5. *Шаров А. І.* Побудова інструментарію дослідження життєспроможності освітнього проекту та його можливого мультиплікативного ефекту / А. І. Шаров // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2012. – №2(42). – С. 1–9.
6. *Грішнова О.* Соціальна відповідальність університетів України: порівняльний аналіз та основні напрями розвитку / О. Грішнова, С. Бех // Вісник Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Серія Економіка. – 2014. – № 158. – С. 16.
7. Положення про стейкхолдерів освітніх програм спеціальностей Державного вищого навчального закладу «Національний гірничий університет», Дніпро, Державний ВНЗ «НГУ», 2017» – 9 с.

УДК 378.225

Володимир Олександрович Салов,
*кандидат технічних наук, доцент,
керівник сектору методичного
забезпечення освітнього процесу
НТУ «Дніпровська політехніка»*

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ХИБИ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ СФЕРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розглянуто визначення понять Закону України «Про вищу освіту» та Національної рамки кваліфікацій стосовно компетентнісного підходу до проектування вищої освіти.

V. O. Salov

TERMINOLOGICAL ERRORS OF THE REGULATORY BASE OF HIGHER EDUCATION

The definitions of the Law of Ukraine "On Higher Education and the National Qualifications Framework in relation to the competence approach to the design of higher education are considered.

Системоутворюючими чинниками вищої освіти є Закон України «Про вищу освіту» (далі – Закон) та Національна рамка кваліфікацій (НРК), на підставі яких у 2015 році закладами вищої освіти розпочато